

Horvát-magyar szellemi kapcsolatok

Irodalom, tudományművelés, oktatás

LŐKÖS ISTVÁN

A tárgyról a szakmabeliek nem keveset írtak, ma azonban úgy tűnik: mégsem elég. Vagy ha igen, az eredmények publicitása szűkkörű maradt. Elképesztő az átlagember tájékozatlansága, pedig nyolc évszázadon át szimbiozisan élünk, szellemi kapcsolataink pedig csaknem kilencszáz évesek. Nagyon közeli az idő (1994), amidőn a Szent László alapította zágrábi püspökség 900 éves évfordulóját ünnepelhetik a horvát és a magyar katolikus hívők.

Kapcsolatainknak természetesen oktatásügyi vetülete is van. A mérleg – ha abszurdum is, sajnos igaz – itt is a hiányok oldalára billen – annak ellenére, hogy az örökség, amit horvát és magyar részről felmutathatunk, nem kevés. Itt az ideje szembenézni e kérdéssel/kérdésekkel, kivált most, hogy kapcsolatainkban – remélve a békét – várhatóan új fejezet kezdődik.

E vázlatban nem a tervekre gondolunk elsősorban (illetékességünk nincs e dologban), csupán néhány, a *jövőben* hasznosítható *múltbeli* üzenet összefoglalására. Kezdjük szellemi kapcsolataink néhány fontos elemének felmutatásával.

A horvát és a magyar kultúra kölcsönössége a középkortól a felvilágosodás végéig lényegében töretlen ívelésű. Kezdetét általában Szent László korában szokás megjeleníteni, ő alapította ui. – vélhetően 1094-ben – a zágrábi püspökséget, azzal a céllal, "hogy akiket a bálványimádás tévelygése eltávolított Isten tiszteletétől, azokat a püspök gondoskodása a helyes útra visszavezesse." Kezdetben a püspökség a kalocsai érsekség joghatósága alá tartozott s területére Magyarországról vitték az első liturgikus kódexeket, így azt a *Zágrábi Missale antiquissimum* néven ismert töredékes misekönyvet is, amelyet 1100 körül Hartvik győri püspök számára írtak, de magyar eredetű az előzőleg Esztergomban használt *Benedictionale* és a 11. század második feléből való zágrábi *Sacramentarium* is, mely korábban a Somogy megyei Hahóton lévő apátság tulajdona volt.

Mindaddig, amíg – Németh László szavai szerint – a "régii olasz délszláv-magyar-lengyel, sőt cseh és román kapcsolatok" egy "Keleti Golfáramként" melegítették a régiókban élő népek életét, természetes volt horvátok és magyarok kulturális cseréje. E középkorban felvirágzó, majd a reneszánsz és a barokk évszázadaiban látványosan terebélyesedő s még a felvilágosodás évtizedeiben is markáns szellemi kölcsönösség eredményekben bámulatosan gazdag. A teremtett értékek rendkívüliségét a 16. század horvát és magyar énekköltészete éppúgy példázhatja, mint a szigetvári ostrom verses epikai feldolgozásának nálunk teljességében mindmáig ismeretlen horvát változatai – beleértve a *Szigeti veszedelem* Zrínyi Péter készítette horvát átköltését is. Az előbbiekhöz konkrét példaként széphistóriáink egyik legszebbikét, az 1570-ben "horvátul (sic!) magyarra" "Sebes Vág mentében Sempte városában" fordított *Az Béla királyról való és az Bankó leányáról szép história* c. éneket említhetjük, de nem kisebb értékűek a *Cantio de matrimonio* és az *Adhortatio mulierum* horvát és magyar szövegváltozatai sem. És szólhatnánk persze a *panaszének* műfajának két, kifejezetten ma

gyar tárgyú, horvát nyelven írott darabjáról is: az egyikben Mohács tragédiáját és II. Lajos halálát siratja el névtelen szerző, a másik textus poétája, a dubrovnikai Mavro Vetranović pedig Buda 1541-es megvételéről szól, a kor latin nyelvű panaszverseivel (*querela Hungariae, luctus Hungariae, ruina Hungariae*) rokon hangnemben s a közép- és délkelet-európai régió egészének tragédiájaként emlegetve a magyar történelem e tragikus eseményét.

Szigetvár elesésének és Zrínyi Miklós halálának számos horvát nyelvű verses feldolgozása ismert, műköltészeti és a folklór körébe tartozó alkotások egyformán. Java része ezeknek magyarul is megjelent, szaktudományi munkákban pedig már egy évszázada olvashatunk róluk, ám szélesebb körű magyarországi ismeretükről – ennek ellenére – alig beszélhetünk. Az érettségiző diák jó, ha annyit tud, amit a Zrínyiász költője az olvasóhoz intézett soraiban elmondott: "Zrínyi Miklós kezének tulajdonítottam Szulimán halálát: horvát és olasz cronikából tanultam ..." Pedig Brne Karnarutic négy énekes epikus költeménye (*Vazetje Sigeta grada = Sziget várának elfoglalása*) választott tárgyán túl is kötődik a Zrínyi-családhoz: a szerző e szavakkal ajánlotta művét a szigeti hős fiának, Zrínyi Györgynek: "Tekintetes és nagyságos Zrínyi György uraságnak, az én uramnak. Nagyságos György úr, tudva tudom, hogy néhai urunknak, kegyelmed atyjának, Zrínyi Miklósnak dicsőséges és halhatatlan híre fennen ragyog s tündököl e világnak végezetéig, nemzedékről nemzedékre száll s írás nélkül is megőrzi kegyelmének dicsősége. Régi költők nyomdokába léptem, s mert ők énekszóval hirdették e világnak a vitézek kiválóságát, én is szerény énekkal rónám le adósságomat, hogy egész világ hallja kegyelmed atyjának minden vitézségét, legkiváltképp azt, amit Szigetvár veszedelmekor tett. Felajánlom néked ezen gyarló munkámat s tisztelettel és becsülettel kérek téged, kegyeskedjél elfogadni ezt a csekély ajándékot éntőlem, aki tiszta szívvel adom és szeretettel ajánlom tenéked. zárai Karnarutics Barna." (Kiss Károly ford.)

Karnarutic éneke természetesen egyéb szempontból is figyelmet érdemel. Műve annak a Cserenko Ferenc (Ferenac Črno) nevű, Zrínyi Miklós udvarához tartozó krónikásnak prózai munkáját követi, aki a szigeti ostromot túlélő kevesek közé tartozott, s akinek krónikáját (*Podsjeđanje i osvjañje Sigeta = Sziget megszállása és megvétele*) a ljubljani Budina Sámuel latin fordításában (megjelent *Historia Sigethi* címmel Bécsben 1568-ban) ismerhette meg a kortárs Európa.

A Cserenko-krónika információs anyaga a dalmáciai horvát epikus költészet formái keretében (metszetrímes páros rímű tizenkettős verssorok) öltöztetve nemesült ma is élvezhető, nyelvezetében is eredeti színezetű alkotássá. Műfaji mintája is hazai volt: a horvát epika klasszikus mesterének, a spalatoi Marko Marulićnak 1501-ben írott Judit-eposzával való rokonsága nyilvánvaló. Karnarutic az epikus műforma mellett a versformát is tőle veszi, s még az elődökre történő hivatkozás formulája is hasonló mindkettőnél: "régi költők nyomdokába léptem", ami az eredeti Karnarutic-textusban így hangzik: "ja stopo starih pisnikov, a Marulić-i szövegváltozatban pedig így: "...po zakonu onih starih poet", azaz "ama régi költők törvénye szerint". És persze a spalatoi mestert követi Karnarutic Szolimán szultán lovának leírásakor is – nem gondolva akkor még, hogy néhány évtized múltán a költő Zrínyi Miklós tollán a *Szigeti veszedelem* strófáiban válik e motívum a közép-európai barokk poézis formai jegyeivel gazdagodva közkinccsé:

*Egy fekete szörcslenő volt alatta.
De képiró falra szebbet nem írhatna;
Nem vélnéd, hogy éri földet száraz lába,
Oly szépen egyaránt s halkal változtatja.*

*Véres nagy szemei ugyan kidültenek,
Száraz fejcséjkéjén van helye üstöknek,
Az orra lijain lángos szellők mennek,
Szája tajtéket vér, mint vízi istenek.*

A barokk évszázadában a horvát-magyar szellemi élet kölcsönösségének természet-

tesen számos más dimenziója is van. Az északi területek (a Zágrábtól a Drávaig, Vazrazsdig, Krapinaig terjedő országrészek) jórészt kaj-dialektusban született irodalma éppúgy kínál példákat, mint a Tengeremellék (Primorje) vagy a dalmáciai városok s a szigetek (Zadar, Split, Dubrovnik, Hvar) térségének horvát literatúrája. Pázmány Péter, Káldi György, Nyéki Vörös Mátyás, Esterházy Pál műveinek fordításai mellett Ivan Gundulić és Junije Palmotić műveinek magyar vonatkozásait kell megemlítenünk, mint a történelmi szimbiózis tényeinek szépirodalmi felmutatását. A horvát barokk költészet Zrínyi formátumú mestere *Osman* című eposzában a magyar történelem olyan uralkodóit és hadvezéreit vonultatja fel, mint Nagy Lajos, Hunyadi János, Mátyás király, Szilágyi Mihály, Báthory Zsigmond (valamennyiben a törökellenes harcok kiemelkedő személyiségeit magasztalva), az ötvenegy éves korában elhunyt Junije Palmotić melodrámban pedig valósággal "...újraéled a középkori Magyarország minden hatalma és fénye..." (Hadrovics László szavai), a Budán zajló jelenetekben lovagi játékok elevenednek meg, amelyek hősei a vítérségben s a lovagi erények megtartásában egyaránt jeleskednek.

A 17. század e szerteágazó kapcsolatrendszerére – bár némi módosulással – lényegében tovább él a felvilágosult klasszicizmus korában is. A magyar nyelvű barokk egyházi irodalom népszerűsége továbbra sem csökken: Káldi György bibliafordítását és prédikációit, Pázmány Péter fontosabb műveit (mindenekelőtt a *Kalauz* s a prédikációkat), Veresmarty Mihály, Tarnóczi István munkáit még mindig forgatják a szerzetesi könyvtárak használói, s ott vannak e bibliotékák polcain a magyarországi latin nyelvű egyházi irodalom kiadványai is. Ma még teljesen feltáratlan, hogy milyen mértékű volt a 17-18. századi horvát nyelvű ferences, pálos vagy éppen jezsuita prédikációkban ezek recepciója, pedig a kérdés feldolgozása bizonyára sokban gazdagíthatná pl. a közép-európai prédikációs irodalom vagy éppen az exemplumkutatás színképét is.

E korszak reprezentánsa egyébként kétségtelenül az a Katančics Mátyás Péter alias Matija Petar Katančić (1750-1825) volt, aki egy szlavóniai horvát család sarjaként lett a ferences rend tagja. Eszéki stúdiumai után a budai egyetemet látogatta, ahol az esztétika akkoriban népszerű professzorának, Szerdahelyi Györgynek hatása alatt tett próbát az időmértékes verselésben – előbb latin, majd horvát nyelven, de fennmaradt egy 1790-ből való klasszikus metrumokban írott magyar nyelvű alkalmi költeménye is. Ma már biztosan állítható: a klasszikus prozódia horvát alkalmazására a kortárs magyar költészet jelesei (Baróti Szabó Dávid, Rájnis József, Révai Miklós, Virág Benedek) példája ösztönözte.

Katančić később maga is a budai egyetem tanára lett, archeológiát, történelmet és numizmatikát tanított – nem adva fel horvát irodalmi ambícióit sem. Kéziratai egyrészt ma is a budai ferences kolostor archívumában őrzik.

Nem kétséges: ő zárja le kapcsolatainknak a középkortól a romantika kezdetéig teljességgel felhőtlennek mondható korszakát, de egyúttal előfutára volt egy épp a romantikával megjelenő, a nemzettudat formálódása idején tapasztalható sajátos folyamatnak is, amelyet nyelvi kettősségnek nevezhetnénk. E jelenség már túlnő a horvát-magyar szellemi kapcsolatok körén, némiképp egyetemes érvényű jelenségnek is tekinthető a régióban – lévén, hogy a Habsburg-monarchia más népeinek irodalmaiban is megtaláljuk. A Kazinczy köréhez tartozó Vitkovics Mihály szerb és magyar költőként, a cseh Karel Hynek Mácha kötetnyi német vers szerzőjeként lett két irodalom (a cseh és a német) elkötelezettje, s a szlovén romantika klasszikusa, France Prešeren is haláláig verselt németül. Horvát viszonylatban a Katančić utáni költőnemzedék kiválósága, a horvát romantika legnagyobb költője, Ivan Mažuranić életpályája kapcsán találkozunk a jelenséggel. A primorjei Novi Vinodol szülőtte 1830-tól a fiumei gimnáziumban kezd magyarul tanulni, s oly sikerrel, hogy néhány év elmúltával tanára, Császár Ferenc már potenciális utódját látja személyében a gimnázium magyar nyelvi ka-

tedróján. Mažuranić magyarul írta első verseit, Virág és Berzsényi modorában, s klasszicizmusának Berzsényi-reminiszcenciái később horvát nyelvű költészetébe is beépülnek. A fiumei évek után még Szombathelyen is tanult egy esztendőn át, abban a líceumban, amelyet a horvát romantika másik neves képviselője, Mirko Bogović is látogatott. Az a Bogović, aki – Mažuranić-tyal együtt – a horvát nemzeti ébredés mozgalmának (narodni preporod) is meghatározó személyisége volt, s akinél ugyan a nyelvi kettősség tényét mindaddig bizonyítani nem lehetett, de a Vörösmartyra emlékeztető "költői dikció" nyomaait drámáiban igen.

A Bogović-jelenséggel kapcsolataink történetében már egy újabb fejezetéhez érkeztünk, amelyben az együttélés előremutató, a nemzeteink közötti megértést célzó szándékok halványulnak, sőt a hangneme – egyes irodalmi művekben – némelykor magyarellenességbe fordul. A kapcsolatok teljes elapadásáról beszélni mégsem lehet, hisz még az olyan, regényeiben a magyarsággal szemben olykor barátságtalan hangnemet használó szerzőnél is bőven találunk az együttétartozás tényeire utaló megnyilatkozásokat, mint Šandor Ksaver Gjalski. Az *ódon tetők alatt* (*Pod starim krovovima*) c. klasszikus értékű, sokban Krúdyra is emlékeztető novellagyűjteménye éppúgy ezt dokumentálja, miként öregkori memoárjainak (*Rukovet autobiografskih zapisa = Ön-életrajzi feljegyzések csokra*) több passzusa. Gjalskiról tudni kell, hogy a századfordulón, de később egy-egy öregkori művében is a legjobb ábrázolója volt mindannak, amit az akkor már igen összetett és ellentmondásos horvát-magyar együttélés ténye jelentett. A horvát Zagorje kis- és középnemességének krónikása némiképp már Krležát előlegezte, aki viszont már sajátos 20. századi összegezését adta mindannak, ami a két népet kultúrában és politikában nyolc évszázad során összekapcsolta és olykor elválasztotta.

A hosszú életű és az írói szemlélet- és módszerváltás iránt általában fogékony Gjalski (1935-ben halt meg nyolcvanegy éves korában) még számottevő művekkel lép a színre, amikor már a 20. század legnagyobb horvát írója, Miloslav Krleža is átlépi az írói "beérkezés küszöbét". A horvát-magyar szellemi kapcsolatok eseménytörténetében az ő munkásságával új fejezet kezdődik, amelynek epizódjai relatíve már itt nálunk is jól ismertek, noha nem eléggé. Krleža műveltséganyagának és írói élményvilágának meghatározó érvényű magyar rétege figyelmeztet: kilenc évszázados szellemi kapcsolataink az impériumváltozást (1918) is túléltek, számos gesztusa, szóbeli és írásbeli megnyilatkozása pedig arra, hogy sok a tennivaló a közös múlt feltárázásában.

E közös múlt feltárása: történettudományi, néprajzi, nyelvtudományi, irodalomtörténeti, művelődéstörténeti feladatok tömegének megoldását jelenti, amihez szakemberek kellene, s ezeknek – valljuk meg – mindkét oldalon híjával vagyunk. Miért? Az okok sokfélék, elemzésük meghaladná e vázlat kereteit. Elég most utalni a kroatisztika magyarországi és a hungarológia horvátországi művelésének több évtizedes defenzív helyzetére. Ám ez a magyarázat a tudományművelés számára sovány vigasz. Annál is inkább, mert jelentős oktatás- és tudománytörténeti tényekkel bizonyítható, hogy a második világháborúig jobban álltak a dolgok. Érdemes éppen ezért – okulásképpen és a jövő remélhető lehetőségei szempontjából – itt is egy rövid szemlélet tartani.

A pesti egyetemen már 1849-ben megindult a szlavisztikai oktatás, a ma már csak a legszűkebb szakma által ismert, vukovári születésű Ferenc József előadásaival. Póth István kutatásai nyomán tudjuk: az általa hirdetett kollégiumok a szlavisztika teljes körét (irodalom, nyelvészet, folklór, archeológia, mitológia) felölelték, így több szeméremterben foglalkozott pl. a horvát irodalom tárgykörével is, nevezetesen Dubrovnik irodalmával, Gundulić életművével, de tartott előadásokat a kortárs Ivan Mažuranićról is.

Ferenc József utóda, a nyelvész Asbóth Oszkár – aki a világhírű horvát szlavista, Vatroslav Jagić tanítványa volt – a lingvisztika mellett módot talált irodalmi jelenségek interpretálására is. A kroatisztika körébe utalható, irodalmi vonatkozású előadásaiban

Gundulic Osman c. eposzát elemezte nyelvjárástörténeti szempontból.

A magyarországi kroasztika igazából 1894 után virágzott fel, ekkor alapították ui. a budapesti tudományegyetemen a Horvát Nyelv és Irodalom Tanszéket. Első professzora Margalits Ede volt, akit 1915-ben a szerémségi származású Szegedy Dezső, majd – az utóbbi váratlanul korai halála miatt – Bajza József követett. Mindhárman jelentős érdemeket szereztek a kroatisztika művelése terén. Margalits két kötetes, máig nélkülözhetetlen *Horvát történelmi repertoriuma* (Bp., 1900., 1902.), a Zrínyiasz horvát vonatkozásaival foglalkozó tanulmánya (*Karnarutic éneke és a magyar Zrínyiasz*, Századok, 1903.) és Mažuranić *Čengić-Smail aga halála* c. elbeszélő költeményének átköltése és értő bemutatása időtálló eredmény. Nem kevésbé fontosak Szegedy Dezső dolgozatai, kivált a széphistóriáink horvát párhuzamait feltáróak (*Vitéz Francisco, Szilágyi és Hajmási, Az Béla királyrul való és az Bankó leányáról szép história*), s persze a Zrínyiasz-kutatás körébe tartozó Zrínyi Miklós és a *Szigeti veszedelem a horvát költészetben* c. tanulmány. A pesti kroatisztikai katedrán Szegedyt követő Bajza József hasonlóan sokat tett a horvát-magyar szellemi örökség feltárásáért, s emellett a horvát irodalom olyan nagyságainak itthoni bemutatására is vállalkozott, mint a múlt századi jeles regényíró, August Šenoa és a már általunk is említett Gjalski.

A negyvenes évek első felének zaklatott viszonyai és Bajza 1938-ban bekövetkezett halála sem akasztotta meg az imént említett kroatista triász által elindított folyamatot. Annak ellenére, hogy a katedrát az egyetem akkori vezetése megszüntette, pontosabban beolvasztotta a Laziczius Gyula vezette Általános Nyelvészeti Tanszékbe. Az indok: a megfelelő professzorjelölt hiánya. Bajza ugyan Hadrovics Lászlót szemelte ki utódnak, akit viszont huszonnyolc esztendejével túl fiatalnak ítélték a poszt betöltésére. Annak ellenére, hogy szakmai kompetenciája minden tekintetben megfelelt a kívánalmaknak. Ekkoriban ui. már megjelentek első német és magyar, valamint horvát eredetű tanulmányai, amelyek a szlavisztika és a magyarországi kroatisztika nemzetközi tekintélyű tudósává emelték. Hogy milyen mértékben, azt a második világháborút követő évtizedekben széleskörű nemzetközi sikerei bizonyították.

Nem érdektelen tudni, hogy az imént említett defenzív periódusban a délszláv szomszédság körében – épp a vázolt hagyományok nyomán – nem kis vonzereje volt a budapesti egyetemnek, hallgatói között olyan, később nagy szakmai tekintélynek örvendő személyek voltak, mint a közelmúltban elhunyt szlovén irodalomtörténész professzor, Štefan Barbarič és az ugyancsak szlovén származású, ma is aktív etnográfus egyetemi tanár, Vilko Novak. A magyar kultúra népszerűsítése terén eléggé nem méltányolható érdemeket szereztek.

És mit mutat az érem másik oldala? A magyarországi kroatistikához hasonlóan Horvátországban is prioritása volt a Zrínyi-kutatásnak. Már a múlt század derekán megíródott az a terjedelmes és filológiai alaposágú dolgozat (Franjo Iveković *Hrvatska Zrinijada prema magjarskoj*, azaz *A horvát és a magyar Zrínyiasz viszonya*), amelynek szerzője tisztázta Zrínyi Péter *Adrianskoga mora Sirena* címen ismert eposzának fordítás voltát. A horvát átköltésű *Szigeti veszedelem* érthetően később is foglalkoztatta a kroatista szakembereket, elég Vatroslav Jagić terjedelmes *Adrianskoga mora Sirena iliti Obsida Sigetska. Hrvatski epos XVII. vieka*, azaz az *Adriai tengernek Sirenája avagy a Szigeti ostrom. XVII. századi horvát eposz* c. alapvető tanulmányára utalni. Ez és a hasonló kísérletek azonban kapcsolataink Horvátországbeli kutatásának csak egy övezetét jelentette. E század eleje óta – viszonyossági alapon – Zágrábban is megindult a hungrológia egyetemi oktatása. A Ferenc József Királyi Tudományegyetemen magyar nyelvi és irodalmi tanszéket szerveztek, amelynek élére 1903 őszén Greksa Kázmér került "egyetemi nyilvános rendkívüli", majd néhány esztendő múltán "rendes tanári" kinevezéssel. Greksa 1918-ig maradt posztján, s 1913-tól már a Magyar királyi udvari tanácsosi címet is viselte.

A ciszterci rendi tanár és irodalomtörténész, itthon már elismert Greksára feltehetően két okból esett a választás: horvát származású lévén (1864-ben Pécsen született) ismerte a nyelvet, irodalomtörténészként pedig a hazai Zrínyi-kutatást gazdagította eredményeiben máig sem avuló munkával (*A Zrínyiasz viszonya Tasso-, Vergilius-, Homeros- és Istvánffyhoz*). Zágrábi működésének feltárása még várat magára. Sejtésünk szerint a magyar-görög-latin-német-francia szakos tanár – aki középiskolai szolgálatára során tanított művelődéstörténetet is – a professzori kar elitjéhez tartozott. A kroatiztika olyan kiváló tudósaival dolgozott együtt, mint a történettudós Ferdo Šišić (horvát történelmi szintézisét ma is kézikönyvként használják), az irodalomtudós Vjekoslav Klaić, a történész és albanológus Milan Šufflay s a későbbi nagy nyelvész, Stjepan Ivšić. Nem érdektelen itt megemlíteni, hogy Klaić ebben az időszakban (1914) adta ki Pavao Ritter Vitezovic munkáit és róla szóló tanulmányát, amelyeket a magyar Zrínyi-kutatás még máig sem kamatoztatott kellőképpen. A magyarbarátnak (madjaron) számító Šufflay előzőleg – Thallóczy pártfogoltjaként – a Magyar Nemzeti Múzeum tiszviselője volt (1904-1908), 1915-ben pedig Szegedy Rezsővel, Emil Palicityal és Franjo Fancevvel egyidejűleg pályázott a budapesti egyetem horvát professzúrájára, amit – nem lévén irodalomtörténész – nem nyerhetett el. Šufflay az 1910-18 közötti években a horvát politikai élet küzdelmeinek is részese volt, s egyidejűleg magyar lapoknak is dolgozott.

Greksa tizenöt évi, megszakítás nélküli zágrábi működése – a politikai életben tapasztalható gyakori feszültségek ellenére is – a hungarológia oktatásának és tudományos szintű művelésének letéteményese volt, s csak sajnálni lehet, hogy az új államrend viszonyai között – tudomásunk szerint – Zágrábban ez a tevékenység megszakadt az egyetem keretein belül. Annak ellenére, hogy Budapesten a horvát tanszék még két évtizedig folytatta munkáját.

Šufflay életfrója, Josip Horvat jegyzi meg, hogy az – "érettebb éveiben" – társaságban tréfálkozva gyakorta "az utolsó Hungar"-nak nevezte magát. Zágrábi frói körökben sűrűn emlegettek egy másik történetet, mely szerint Krleža a horvát írók zágrábi klubjának valamely összejevetelén fiatalabb pályatársakkal polemizálva megkérdezte: hányan tudnak közülük magyarul? A válasz egyhangú volt: senki. Önök, barátaim – mondotta Krleža – nem is lehetnek horvát intellektuelek a magyar nyelv ismerete nélkül. S kifejtette, miért. A nyolc évszázadot felölelő horvát-magyar szimbózis tényeivel érvelt.

Kilencven nyarán – amikor még úgy látszott, európai keretek között mehetnek végbe a változások – a zágrábi egyetemen kollégáink több ízben mondták: mennyire nélkülözik a hungarológia horvátországi jelenlétét az oktatásban és a tudományos kutatás terén. Lelkes és odaadó munkát végző lektorunk, Nagy Beáta alighanem legnagyobb eredménynek tudhatja be, hogy az univerzitás nyelvészprofesszorát, Josip Vončinát tanította meg magyarul, aki már hungarológiai szakkönyveket olvas nyelvűnkön. Körvonalazódott egy hungarológiai katedra létrehozásának vágya is, kivált, hogy akkor úgy hírllett: a belgrádi egyetemen megtörténik mindez a műfordító és irodalomtörténész Sava Babić vezetésével. Azóta az események tragikus irányba fordultak. Úgy tűnik azonban, az igény e kérdésben nem változott. Remélhetően meglesz a béke is, amikor e kérdés megoldása valóságközelbe kerülhet. Az ilyen irányú együttműködés a kroatiztika remélhető magyarországi prosperitása miatt is végiggondolandó, hisz nemzetiségi iskoláink számára kölcsönösen kell tanárokat képezni, de sürgetővé teszi ezt kapcsolataink történetének számos feltáratlan fejezete is ...